

№4 (11 вересня 2014)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ ЦЕНТРУ РАЗУМКОВА

ЗМІСТ

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА.....	1
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА.....	2
ЕКОНОМІКА.....	4
СОЦІОЛОГІЯ.....	7
ПОДІЇ ЦЕНТРУ РАЗУМКОВА.....	8

ВСТУПНЕ СЛОВО

За час, що минув від виходу попереднього випуску бюлетеня Центру Разумкова, відбулося багато подій. На жаль, головною темою сьогодні стала війна – Росія вдалася до відкритої військової агресії на території континентальної України з використанням регулярних збройних сил та важкого озброєння.

Ескалація військових дій і набуття ними нових масштабів призвели до значних людських втрат – як серед учасників збройного протистояння з обох сторін, так і серед мирних жителів України. Міжнародна спільнота досі перебуває в пошуку адекватних відповідей на запитання, як цивілізований світ може вплинути на країну, що своїми діями підриває усталений світовий порядок, кидає виклик прийнятним правилам і нормам міжнародних взаємин.

Але війна – не єдина тема. Новий етап політичного життя України позначений призначенням позачергових парламентських виборів. Незважаючи на те, що недосконале виборче законодавство змін не зазнало, ці вибори зафіксують нову картину політичного ландшафту країни, що складається в результаті і екстремальних умов її життя, і швидких змін у суспільстві. Наявні економічні показники наче не дають підстав для оптимізму – але за ними криються нові можливості розвитку, які необхідно використати.

Цим проблемам присвячені коментарі та інші матеріали експертів Центру Разумкова, які увійшли до цього випуску інформаційно-аналітичного бюлетеня. Звертаємо вашу увагу й на підбірку соціологічних матеріалів, яка допомагає зрозуміти підходи суспільства до розвитку політичної системи.

Життя продовжується, і Центр Разумкова радий запропонувати вашій увазі черговий випуск свого інформаційно-аналітичного бюлетеня.

У НОВОМУ ПАРЛАМЕНТІ БІЛЬШІСТЬ МОЖЕ БУТИ СФОРМОВАНА ОДНІЄЮ ПАРТІЄЮ

– Як Ви оцінюєте склад списків основних політичних сил?

Мені не дуже зрозумілий склад “Батьківщини”. Наприклад, у списку кандидатів від блоку Порошенка багато людей, які на минулих виборах йшли саме від “Батьківщини”. Також багато кандидатів від партії Гриценка “Громадянська позиція” зараз є членами фракції “Батьківщини”, але вони підуть у парламент окремою політичною силою. Крім того, залишається питанням, з ким підуть на вибори прем’єр Яценюк та голова ВР Турчинов. Тут багато варіантів. Вони можуть піти з політичною силою Порошенка, можуть піти з “Батьківщиною”, можуть піти власною політичною. Наскільки я знаю, остаточне рішення там ще не прийнято. Тож колись потужна фракція “Батьківщини”, головна опозиційна фракція на момент правління Януковича, на ці вибори піде кількома політичними силами. Крім того, в складі списку партії Порошенка будуть представники УДАР. Тобто це буде не юридично оформлений блок, але це буде об’єднаний список якоїсь політичної сили Порошенка та УДАР.

– “Свобода” може не потрапити до нового парламенту. За що виборці вирішили її так покарати?

Справа в тому, що на минулих виборах її швидше вирішили захопити. Тому що значна частина електорату “Свободи” – це був не стільки ідеологічний електорат, скільки вкрай протестний

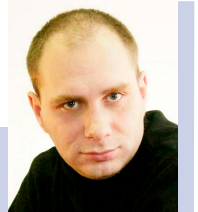
електорат проти Януковича. Ситуація змінилася, тому “Свобода” буде спиратися виключно на ідеологічний електорат, якого не так багато. Чи вистачить його для проходження до парламенту – зараз сказати складно.

– Хто буде в коаліції з блоком Порошенка і хто буде в опозиції?

По-перше, я думаю, що блок Порошенка проведе в парламент дуже багато своїх кандидатів, але навряд чи їх буде більше половини складу ВР. А далі все залежить від того, як підуть Яценюк і Турчинов. Якщо в списку блоку Порошенка, то це ще додасть балів і збільшить імовірність створення більшості однією силою. Якщо вони підуть окремо, то логічно, що їхня політична сила буде в коаліції. Я думаю, що змушена буде увійти до коаліції і “Батьківщина”. Про партію Ляшка складно сказати, буде вона в коаліції чи опозиції. Природно, “Сильна Україна” – це опозиція. Швидше за все, до парламенту пройдуть комуністи – це теж опозиція. Але я думаю, що в цілому опозиція не буде особливо сильною.

Повна версія [тексту](#)

Директор соціологічної служби
Центру Разумкова
Андрій БИЧЕНКО

ВСЕ, ЩО СПРЯМОВАНО НА ДОСЯГНЕННЯ МИРУ, ЗНАЙДЕ ПІДТРИМКУ В СУСПІЛЬСТВІ

Підписання документа щодо реалізації мирного плану має два боки.

Мир – це найголовніша умова життя для будь-якої людини. Все, що стосується використання можливостей для його відновлення в Україні, знайде підтримку в суспільстві.

Але, у цього питання є й інший бік. Мир якою ціною?

За те, щоб тут був мир і щоб Україна існувала, щодня гинуть громадяни, які воюють за збереження територіальної цілісності. Якщо основні цілі не будуть досягнуті, то може постати питання про ціну цього мирного плану і сенс того, що вже сталося – смертей українських солдатів за ім’я цієї країни. При тому є сумніви чи будуть деякі українські партії в ході парламентської гонки агітувати за продовження війни до переможного кінця, адже Україна

де-юре не перебуває у стані війни. Україна нікому не оголошувала війну, вона захищає свої території. Гасла і вимоги гарантій суверенітету та територіальної цілісності будуть присутні, адже це конституційна норма. І не говорити про це було б ненормально. Що стосується досягнення миру і досягнення гарантій суверенітету, то тут у різних партій будуть різні думки. Але я не допускаю, що якісь партії відійдуть від цих базових принципів.

Повна версія [тексту](#)

Заступник генерального директора –
директор політико-правових програм
Центру Разумкова
Юрій ЯКИМЕНКО

ЗМІШАНА СИСТЕМА ВИБОРІВ ЗАВАДИТЬ ПОВНОЦІННОМУ ОНОВЛЕННЮ ПАРЛАМЕНТУ

Необхідною умовою для оновлення Верховної Ради України є також і оновлення самих виборців.

Зараз є величезний запит суспільства на зміни. І задовольнити цей запит можна зокрема і через вибори до Верховної Ради. Та для того, щоб зміни в країні таки відбулися, необхідно, щоб такі зміни насамперед відбулися серед виборців.

Я також зверну увагу на деякі фактори, які слід враховувати, говорячи про майбутні вибори. Серед них: по-перше, це дострокові вибори, і сама кампанія

відбуватиметься доволі форс-мажорно; по-друге, це змішана система, а значить мажоритарка, так би мовити, розпорошить цю можливість оновлення.

Повна версія [тексту](#)

Науковий консультант з правових питань Центру Разумкова
Віктор МУСІЯКА

Національна безпека і оборона

РОСІЯ ХОЧЕ ЗРОБИТИ УКРАЇНУ СЛАБКОЮ, ЩОБ НЕ ВИПУСТИТИ ЇЇ ЗІ СФЕРИ СВОГО ВПЛИВУ

Про наміри Заходу здолати "больовий поріг" Путіна, про головні проблеми і завдання силового блоку, а також про те, чи варто Україні чекати широкомасштабного вторгнення з боку Росії.

– Канцлер Німеччини Ангела Меркель і Президент Франції Франсуа Олланд висловилися проти постачання зброї до України, побоюючись зіпсувати стосунки з Росією?

Тут є декілька аспектів. Є аспект суто економічний – коли ці країни просто бояться втратити ринки Росії.

Але є і політичний момент. Наприклад, Німеччина погодилася постачати зброю курдам, неурядовим силам. А тепер вона погодиться постачати до України зброю урядовим силам? Тоді в Росії теж виникне питання: а чому ми, наприклад, не можемо постачати зброю Башару Асаду? Такі суперечності на рівні міжнародного права дають привід для того, щоб нічого не робити. Взагалі, вважаю, що двома "хворобами" західної цивілізації є комерціалізація цінностей і бюрократизація процесів ухвалення рішень. Ну, і до того ж, страх перед Росією, небажання початку конфронтації з монстром.

Грубо кажучи, вони діють так, як наші чиновники. Якщо говорити про українську сторону, то вважаю, що до нинішньої ситуації призвели, по-перше, безвідповідальність, по-друге, відсутність політичної волі. Не можна жити у воєнний час за законами мирного часу. Навіть ті наші закони, в яких прописані якісь процедури під час війни, були розраховані на звичайну війну. У нас війна – чужими руками, війна, яка розв'язана на нашій території Росією, з діями, які жодними нашими законами не передбачені. А чиновники намагаються сховатися від клопоту за тими положеннями законодавчого поля, які в нас є зараз, і виправдати свою бездіяльність. Але не лише ми виявилися неготові. Вся міжнародна система безпеки, у тому числі і НАТО, виявилася неготова відповісти на це явне порушення всіх міжнародних правових норм. Росія собі привласнила право не лише виконувати міжнародні закони і права, але і трактувати їх, як їй завгодно, і нав'язувати своє трактування решті світу.

– Кабінет міністрів зареєстрував у Верховній Раді законопроект про відновлення курсу на членство в НАТО. Чим це може допомогти у нинішній ситуації Україні, або це зайвий привід подразнити Росію?

Ну, по-перше, я не думаю, що ми відразу станемо членами НАТО. А, по-друге, не думаю, що країни-члени НАТО підтримають Україну. Країни-члени НАТО – це і члени Європейського Союзу. А ми знаємо, яке там зараз ставлення до всієї ситуації, і які там лінії розколу саме з приводу ставлення до Росії.

Так, якби ми були членами НАТО, ми б отримали гарантії безпеки. Але це треба було робити ще у 2008

році. Ми самі тоді зашкодили своєму членству. Зараз я би про це говорити не починав. Не через страх перед реакцією Росії. Але і Росію провокувати не варто. Погляньте, якою виявилася реакція на нашу спробу вступити не до НАТО навіть, а до ЄС. Це ж не військовий блок, але означає відрич України від Росії. Росія з цим не може погодитися.

Зараз, знаючи всі ці лінії розколу в ЄС стосовно конфлікту, я би порадив шукати не членства в НАТО, а намагатися створити якусь міжнародну коаліцію союзників України. Треба чітко виділити країни, які готові надавати Україні підтримку. Треба добиватися від Штатів реалізації їхньої ініціативи надати Україні статус основного союзника. Хорватія ось пропонує постачати нам певну кількість вертольотів, старих, щоправда, але все-таки. Таку коаліцію треба розширювати. Це значно простіше, оперативніше. Хто готовий постачати зброю, той хай і постачає.

А питання членства в НАТО я би порушував пізніше. Зараз воно може викликати додаткову напруженість у східних регіонах. Коли ми говоримо, що в цілому в Україні підтримка членства країни в НАТО перевищує вже 50% (а не так давно була 15%), треба розуміти, що східних регіонів це не стосується. Там підтримка членства в НАТО не перевищує 10%, а то і менше. Педальовати це питання зараз означає нарощувати напруженість у цих регіонах замість того, щоб спробувати якимсь чином їх об'єднати і розмовляти з населенням, що залишилося, на мові результатів, а не пропозицій і обіцянок.

– Санкції Заходу проти Росії і оточення Путіна, здається, не тривожать Кремль? Це блеф?

Росія офіційно вдає, що готова до санкцій. Але неофіційно вона їх боїться. І санкції діють. Але результат усього конфлікту, серед інших чинників, зокрема залежить і від того, чи зможе Захід у санкціях здолати той поріг чутливості Путіна, при якому він відмовиться від агресії.

– Але поки ми бачимо лише збільшення масштабу бойових дій на території України?

Сьогодні не йдеться про повномасштабну війну. Йдеться про обмежену агресію. Якщо Росія включиться в цей конфлікт усіма своїми резервами, це буде важко і для неї. Не думаю, що вона так зробить. У неї інші цілі, інші виклики, зокрема і в Середній Азії. Резервів у Росії так само, як і у нас, недостатньо.

Широкомасштабна агресія призначена для того, щоб захопити якісь території. Але захопити території – просто ввести війська – це не все. Ці території необхідно утримати. А це вимагає втричі більше сил, ніж просто здійснити агресію. І таких сил у Путіна немає. Він, звичайно, може ввести туди якісь козаці добровольчі підрозділи, але це буде ще гірше, ніж в Криму. У Криму була база Чорноморського флоту, там потужна військова адміністрація. А в цих регіонах цього немає.

Дати зав'язнути там силам – залишити їх там надовго. А до кінця 2014 року, я так прогноую, можливий потужний вибух у Середній Азії. Тобто виведення військ з Афганістану, потік екстремістів на територію середньоазійських республік, свої екстремістські рухи там піднімають голову, зокрема ісламизм Туркменістану. Нормалізувати ситуацію в цьому регіоні може лише Китай своїми економічними можливостями. Якщо Китаю вдасться туди увійти, то Росія, вважає, Середню Азію втратила. Єдиний засіб утримати її для Путіна – це військова присутність. Але якщо війська зав'язнуть в Україні, то їх не буде у Середній Азії.

До того ж, у разі повномасштабних дій зі свого боку Росія поставить і НАТО, і весь західний світ в умови, коли в дію будуть введені не просто якісь санкції, а повністю економічна блокада. Цього Росія не витримає ні за яких умов.

– Яку Ви бачите глобальну мету Путіна стосовно України? Дестабілізація? Нове Придністров'я? Сухопутний коридор до Криму? Лівобережна частина України? Вся Україна?

Геополітичне планування здійснюється за принципом “якщо ні, то”. Тобто його велика мета – вся Україна. Якщо ні, то Новоросія. Якщо не Новоросія, то окремо Донбас. Всю Україну йому вже не “відхопити”.

Та і тут Путін зараз досягає прямо протилежних цілей ніж ті, які він перед собою ставив. Він втратив 45 мільйонів “руського мира”. Він наблизив сили НАТО до своїх кордонів. Він доб'ється, що ЄвроПРО буде націлена проти Росії. Зараз перед ним стоїть єдине завдання – просто не випустити Україну з орбіти свого впливу. Не дати їй піти ні до НАТО, ні до ЄС. І для цього їй не треба захоплювати, їй треба просто дестабілізувати, зробити слабкою.

Слабкою він її може зробити за рахунок Новоросії. Це не означає, що він приєднає Новоросію до Росії. Йому ледве грошей вистачає на те, щоб Крим утримати. Ще і Новоросія – для нього це буде занадто. Але він намагається з Донбасу зробити друге Придністров'я, зону замороженого конфлікту під патронатом Росії. І за рахунок цього впливати на політику України загалом. До того ж, Путін спробує дестабілізувати ситуацію і в інших регіонах. Цьому

сприятимуть прийдешні вибори. Ближче до них наші партії почнуть боротися одна з одною запекліше зовнішнього ворога. До того ж, незадоволеність економічною політикою. Зростання цін, тарифів і таке інше. І також проникнення в інші регіони серед біженців прибічників сепаратизму. Якщо це не вистачить – туди, напевно, вже інфільтровані диверсанти.

– Які первинні завдання сьогодні стоять перед силовим блоком і керівництвом країни?

По-перше, потрібно забезпечити непрозорість кордонів.

Вести переговори з міжнародними організаціями, з ким завгодно, аби залучити в цю зону спостерігачів. Не просто в пропускних пунктах посадити двох-трьох спостерігачів, а зробити мобільні групи спостерігачів, які курсуватимуть уздовж усього кордону. Забезпечити цей контроль за перетином кордону російськими військами.

По-друге, потрібно відрізувати шляхи доступу ресурсів знову ж таки через той самий кордон.

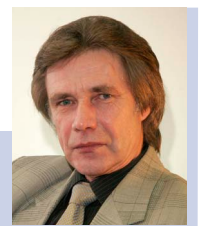
По-третє, підвищити обороноздатність.

Були пропозиції про створення народного ополчення ще в березні. Але ми постійно спізнюємося, втрачаємо ініціативу. А на війні втрата ініціативи рівнозначна поразці. Ще тоді треба було закладати основу партизанського руху на окупованих територіях. Тоді б у ворога горіла земля під ногами. Ініціативу почало проявляти саме суспільство. Ось ті добровольчі загони і є початком народного ополчення. І такі ініціативи торкалися і стосуються не лише організації цих батальйонів, але і підготовки добровольців. Аби вони йшли туди не як гарматне м'ясо, а йшли підготовленими. На рівні держави поки нічого не чути. Коли звучать пропозиції передати цим батальйонам техніку, йде відповідь: там немає фахівців. Та там фахівці кращі, ніж у регулярній армії. Всі ці добровольці пройшли військову службу. Там є ті, хто був і в Афганістані, і в інших гарячих точках.

По-четверте, необхідно вести роботу зі стабілізації ситуації в регіонах зони АТО. Необхідно її локалізувати і не допустити інфільтрації бойовиків в інші регіони.

Необхідно шукати спільну мову з приводу того, що ми говоримо про децентралізацію, а вони про федералізацію. Потрібно просто там працювати з територіальними громадами і добиватися, аби вони формували своїх представників для переговорів з центральним урядом. Тоді вони відчують: так, з ними розмовляють, враховують їх думку. І тоді ситуація буде зовсім інакше розвиватися. Вони самі вже стануть прибічниками того, аби звідти пішли терористи.

Повна версія тексту

*Директор військових програм
Центру Разумкова
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ*

ВІЙСЬКОВИМ ВТОРГНЕННЯМ РОСІЇ В УКРАЇНУ КЕРУЮТЬ ІМПЕРСЬКІ АМБІЦІЇ

Наслідки військового вторгнення Росії залежать від того, які цілі ставить перед собою країна-агресор. А цілі Путіна не змінилися.

Можна виділити чотири основних цілі, які хоче досягнути Путін у процесі вторгнення на територію України.

Насамперед Путін бажає заявити всьому світу, що Росія відновлюється як імперія, що вона претендує не лише на виконання міжнародного права, але і на те, щоб його трактувати. По-друге, як умова для того, щоб імперія відбулася, виступає спроба утримати Україну в орбіті свого впливу. Третьою метою Росії є консолідація російського суспільства довкола імперської ідеї і довкола протистояння зовнішнім загрозам.

І, нарешті, четвертий “пункт” Путіна – це досягнення економічних інтересів основних груп впливу в Росії.

Глобальними наслідками російської агресії, може стати руйнування всіх основ міжнародного права і основ міжнародної безпеки, які були закладені після Другої світової війни. Також може відбутися розкол західного світу стосовно Росії.

Україна внаслідок вторгнення “отримує” дестабілізацію на довгі роки і постійну витрату ресурсів на зміцнення системи національної безпеки.

*Директор військових програм Центру Разумкова
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ*

Повна версія тексту

РІШУЧІ САНКЦІЇ СВІТУ І ВІЙСЬКОВИЙ СПРОТИВ УКРАЇНИ ЗУПИНЯТЬ РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ

Відкрити військову агресію Росії і Володимира Путіна проти України можуть зупинити спільні дії наших силовиків і справжні болючі санкції світових країн проти РФ.

Уже всім очевидно, що відкрита агресія з боку Росії має місце бути. Зараз Росія почала не просто поставити техніку і найманців, як раніше. Російські війська почали сплановані спільні дії на нашій території. У таких умовах основною силою, здатною це зупинити, є українські силові структури, спільні дії армії, Національної гвардії і добровольчих батальйонів.

Зараз на повісті дня постала тема, яка постійно виникала, але яку постійно критикувала влада, – озброєння народу. Причому осуд викликає не лише ідея передачі зброї і техніки народному ополченню, але і вже сформованим батальйонам, які пройшли підготовку і були легалізовані. Останнє рішення про спрощення процедури передачі озброєння – правильний крок, але це треба було робити ще три місяці тому. А у нас все постійно робиться із запізненням. Зараз необхідно визнати, що була помилка, що потрібно вирівнювати ситуацію. Є зброя, озброєння, боеприпаси на складах – їх необхідно передавати в зону АТО, аби не склалися ситуації, коли неозброєним людям доводиться воювати з озброєним до зубів супротивником.

Також потрібно добиватися більш явної і матеріально відчутної допомоги Заходу.

Те, що приходить зараз, – це сльози, це лише спокушає Путіна на рішучіші дії з ескалації конфлікту на території України. Хоча окремі країни починають про-бужуватися: Канада вимагає силової підтримки України, Хорватія готова надати вертольоти. Все це необхідно, але в більш масовому і цілеспрямованому прояві. Важливо показати, що відкривається “другий фронт”, Путін повинен побачити, що його дії тягнуть за собою певні наслідки. Просто обіцянки ввести санкції ні до чого не ведуть.

Путін від своїх цілей не відмовиться. Аби Путіну змінити поведінку, йому необхідно вийти з тієї інформаційної матриці, яку він сам і створив і якою він нагодував увесь світ. Відтак Путіну необхідно вийти і сказати: «Даруйте, хлопці, я вам брехав». То хіба можна собі уявити, що таке станеться? Весь світ думає, як Путіну знайти вихід з цього становища. Але хай він сам думає, якщо сам таку ситуацію створив. Необхідно змусити його змінити свою поведінку. А змусити його можуть рішучіші санкції, які лише зараз починають виявлятися. Необхідно переступити той больовий поріг, за яким Путін буде змушений припинити агресію.

*Директор військових програм Центру Разумкова
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ*

Повна версія [тексту](#)

УКРАЇНІ ПІДІЙШЛА БИ ШВЕЙЦАРСЬКА МОДЕЛЬ АРМІЇ, АЛЕ ПРИСТОСОВАНА ДО НАШИХ УМОВ

Україні потрібна своя військова система, яка б гарантувала нашу територіальну цілісність, виходячи з наших сил і можливостей.

Ми не можемо взяти будь-яку вже існуючу систему (якою б хороша вона не була) і автоматично застосувати її до нашої армії, адже в нас є багато нюансів та своя специфіка, яка не прорахована в тій же швейцарській моделі.

При реформуванні потрібно врахувати всі силові структури, не тільки армію, адже всі вони зараз задіяні в антитерористичній операції. Також необхідно взяти до уваги той потужний недержавний сектор, який себе проявив, на основі якого і будуть, найімовірніше, проводитися реформи.

Зараз в Україні є багато силових структур, зокрема й тих, що проявили себе недавно в умовах війни. Тому потрібно знайти розумний баланс сил і засобів, які будуть у Збройних сил, Нацгвардії, МВС, прикордонників...

Потрібно говорити про створення народного ополчення, про професіоналізацію Збройних сил і всіх силових структур. Велику увагу треба приділити кадровій підготовці та перепідготовці офіцерського складу. Також треба провести суттєву модернізацію технічного парку.

Ми повинні бути готовими до того, що реформування армії та всіх силових структур потребує багато сил і засобів. Тому потрібно врахувати й економічний аспект.

Загалом, швейцарська модель нам би підійшла. Проте варто грамотно застосувати її до українських умов. У Швейцарії, у випадку повномасштабних воєнних дій, вся країна йде в гори і там починає оборону. В Україні такої можливості нема.

*Директор військових програм Центру Разумкова
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ*

Повна версія [тексту](#)

Економіка

УКРАЇНА – ВІД КРИЗИ ДО КРИЗИ

Україна – єдина серед європейських країн, яка застрягла у міжкризовому просторі. Після глобальної кризи 2008-2009рр. більшості країн вдалося відновити позитивну економічну динаміку, Україна ж сьогодні знову потерпає від кризових проявів. Нинішня вкрай слабка економічна динаміка України – в умовах триваючої військової агресії, поглиблення і розширення негативних тенденцій в економіці, низького рівня довіри до системи державного управління, високої корупції, слабкої фінансової дисципліни, незадовільної інвестиційної привабливості та надмірного боргового навантаження – вказує на утримання “переддефолтних” ризиків для України і втрату країною достойного місця у світовій економіці.

У пропонуванні роботі увага сконцентрована на порівнювальних характеристиках двох кризових періодів в Україні, а також наслідках, які впливають з них, для стримування кризових шоків у середньостроковій перспективі, а з тим – і можливим відновленням стійкого економічного зростання.

Повна версія [тексту](#)

*Директор економічних програм
Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН*

Серед найскладніших завдань, які належить вирішувати Україні в коротко- і середньостроковій перспективі, особливе значення має формування нових інтеграційних напрямів. Практично повний розрив економічних зв'язків з Росією означає суттєве погіршення торгово-економічних відносин з іншими членами Митного союзу – Білоруссю і Казахстаном, які часто змушені слідувати за російськими обмеженнями щодо України.

Новий стратегічний виклик. Особливо гостро проблема недопущення розриву економічних зв'язків внаслідок агресивної політики Росії коштує для україно-казахських відносин, оскільки всі торгово-економічні шляхи між Україною і Казахстаном пролягають через Росію, яка блокує переміщення практично всіх українських товарів через російський кордон (в т.ч. транзитного характеру). Більш того, таке блокування також означає значні обмеження для виходу України на високотемпіні ринки Центральної і Східно-Азійські ринки.

Уже зараз істотна частка товарних потоків (як з України в Казахстан, так і з Казахстану в Україну) виявляється заблокованою на російському кордоні. Так, якщо за підсумками 2013р., експорт України в Казахстан перевищив \$2,1 млрд. (Найбільший обсяг експорту до країн СНД, крім Росії), а імпорту – \$0,7 млрд, то в першому півріччі 2014р. обсяг

товарообігу між двома країнами знизився вдвічі (порівняно з відповідним періодом 2013р.) Зрозуміло, що триваюча російська ескалація буде лише посилювати такі негативні тенденції.

Для України погіршення україно-казахських відносин вкрай небажано. Навпаки, слід вести мову про зміцнення як торгових, так і інвестиційних зв'язків між двома країнами. Відзначимо лише дві обставини. Перше – Казахстан є високотемпіною країною Центральної Азії (ряд фахівців відносять його до нового азіатського “тигру”), а значить, сукупний попит у країні буде активно розширюватися. Друге – Казахстан є найважливішою країною у глобальному китайському проекті “нового шовкового шляху” і формуванні нових трансконтинентальних ділових проектів. Україна ж поки не є його (проекту) учасником. Тому вкрай важливим є активне розширення присутності та поглиблення українського бізнесу в Казахстані.

Однією з основ економічного зближення може вважатися історична соціально-економічна близькість двох країн.

*Директор економічних програм Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН*

Повна версія тексту

ДЕВАЛЬВАЦІЯ – FOREVER?

Уже стало звичним, що Україна перманентно переживає валютні шоки. З моменту запровадження гривні в серпні 1996р. з курсом 1,8 грн./\$1 минуло лише 18 років, а значення курсу зросло ледь не на порядок – у середині серпня 2014р. гривня коливалася навколо 13 грн./\$1. Між тим, центральний банк країни не вбачає проблеми в новій девальваційній хвилі. Це не лише завдає суттєвих втрат українцям, але й ставить під сумнів спроможність країни реалізувати євроінтеграційні наміри.

По суті, НБУ у відповідь на критику стосовно занедбання курсової динаміки гривні знаходить два аргументи (на перший погляд, навіть раціональні). По-перше, стабілізація має відбутися щойно закінчиться військова агресія. По-друге, для НБУ на часі впровадження так званого інфляційного таргетування, на повний перехід до якого знадобиться рік-півтора, після чого в Україні запанують макроекономічна стабільність і навіть зростання.

Тобто, в обох випадках, фактично ігнорується необхідність посилення стійкості гривні. Не у форматі режиму фіксованого курсу, а забезпечення зрозумілої курсової динаміки, недопущення галопуючої девальвації, зменшення напруги негативних очікувань, гарантування купівельної спроможності національних грошей – все те, що належить до першочергових завдань будь-якого центрального банку.

Так, з політичних і патріотичних міркувань ми всі бажали б, щоб російська агресія на Донбасі закінчилась якомога швидше. Проте, по-перше, поки ніхто не може сказати, як довго країна перебуватиме у стані неоголошеної війни, по-друге – економіка не може базуватися на “благих намірах” чи “оптимістичних очікуваннях” керівництва. Так, війна може бути “виправданням” втрат, проте чи цього українці очікують від нової влади?

Більше того, зважаючи на втому і значні розчарування громадян від економічних негараздів, лише зрозуміле всім реальне покращання могло б привнести і певне соціальне заспокоєння, стати основою політичної і воєнної стабілізації, і питання “за що?” не набуватиме антагоністичних форм. Звичайно, саме валютна динаміка – найвагоміший фактор і критерій стабільності чи покращання. Будь-хто може легко оцінити результативність дій влади, досяжність декларованих цілей.

Поряд з цим, інфляційне таргетування неможливе без валютної стійкості, прогнозованості курсової динаміки, а низькі процентні ставки є неможливими в умовах постійних девальваційних очікувань. Це цілком засвідчується й найвагомішими фінансовими взаємозв'язками, зокрема:

- т.зв. паритет процентних ставок і міжнародний ефект Фішера, які вказують, що процентні ставки чутливо реагують на співвідношення очікуваного або форвардного та поточного курсу (зростання очікуваного або форвардного курсу відносно поточного провокує підвищення внутрішніх ставок),
- паритет купівельної спроможності або єдиної ціни, за якого зміни у значеннях обмінного курсу “рівноважуються” змінами у рівні інфляції.

Слід також нагадати, що для європейських країн (поза зоною євро), а також країн, які мають наміри поглиблення інтеграції з ЄС, необхідним є дотримання Маастрихтських критеріїв, зокрема – забезпечення відносної стабільності валютного курсу, за якої коливання національної валюти відносно євро не можуть перевищувати певні граничні значення.

Більше того, курсова динаміка часто є визначальною для макроекономічних балансових складових, які характеризують зовнішній сектор країни і є вагомими при оцінці інвесторами платоспроможності країни, а відтак – і готовності надання такої країні додаткових фінансових ресурсів (кредитів, прямих і портфельних іноземних інвестицій тощо). Україна перебуває в очікуванні широкомасштабної допомоги від міжнародних та європейських фінансових інститутів, що вимагає “наближення” макроекономічних індикаторів до прийнятних (які вказують на не критичність окремих макроекономічних ризиків).

Проілюструємо, вплив значення курсу на макроекономічні індикатори. У якості середньорічного показника курсу за оптимістичним сценарієм (малоймовірний, оскільки передбачає навіть певне зміцнення гривні до кінця року) – 10 грн./\$1, стабілізаційний сценарій (недопущення подальшої суттєвої девальвації) – 12 грн./\$1, а також девальваційний (утримання тенденції до послаблення гривні) – 14 грн./\$1.

ВВП. За попередніми оцінками, номінальний ВВП України у 2014р. складе приблизно 1,4 трлн. грн.

У доларовому еквіваленті ВВП (за різними сценаріями) становитиме \$100-140 млрд. (таблиця “Макроекономічні індикатори”). Навіть за оптимістичним сценарієм (курс 10 грн./\$1) ВВП на душу населення знаходиться на рівні \$3 тис., тобто на межі, нижче якої (за міжнародною класифікацією) знаходяться бідні країни.

Платіжний баланс. Дефіцит рахунку поточних операцій платіжного балансу України в I півріччі склав \$1,9 млрд. (у I півріччі 2013р. відповідний дефіцит сягав \$5,4 млрд.). Зважаючи на сезонні впливи на зовнішньоекономічні баланси можемо оцінити дефіцит поточного рахунку на кінець 2014р. на рівні \$5 млрд. (без урахування заборгованості за російський газ, що виникла у I кв. 2014р.), або 3-5% ВВП (див. таблицю).

Дефіцит рахунку поточних операцій на рівні 3% ВВП зазвичай не розглядається як надмірно загрозливий, оскільки вважається, що може бути профінансований залученими ресурсами. Дефіцит на рівні 4-5% ВВП вже вважається достатньо ризиковим з точки зору надійного свого фінансування. Тому за середнього курсу 14 грн./\$1 зовнішні інвестори й кредитори матимуть великі сумніви в доречності входження у відповідну економіку.

Зовнішній борг. Оптимістична оцінка загального зовнішнього боргу на кінець 2014р. – \$145 млрд. Хоча у кризовий період зовнішній борг багатьох країн досяг психологічно важливої позначки 100% ВВП, однак його швидке та значне перевищення вказаної межі (як і у випадку України) означає суттєве ускладнення в доступі до зовнішніх ринків капіталів, неготовність міжнародних кредиторів до розширення фінансової підтримки.

Держбюджет. Обслуговування (процентні виплати) зовнішніх боргів реалізується безпосередньо

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ

Курс, грн./\$1	10	12	14
Номинальний ВВП\$-екв., \$ млрд.	140	120	100
Дефіцит рахунку поточних операцій, % ВВП	3,6	4,2	5,0
Зовнішній борг, % ВВП	103,5	120,8	145,0
Вилучення з видаткової частини держбюджету, грн. млн.	400	480	560

з бюджетних ресурсів (погашення основної суми відокремлено від бюджету і проводиться шляхом т.зв. “фінансування”). Оскільки зовнішні борги обслуговуються в іноземній валюті, то вище значення курсу означає більші вилучення з бюджету, а тому й менше ресурсів залишається на “звичні” державні видатки (науку, освіту, економічну підтримку тощо). За однією із зовнішніх позик процентні виплати України мають скласти \$40 млн. В такому випадку різниця у вилученнях з держбюджету за різними сценаріями сягатиме 160 млн.грн. (див. таблицю).

Поряд з цим, бюджетні втрати за девальвації також зростатимуть внаслідок зростання розривів між доларовою вартістю імпортованих ресурсів і гривневими сплатами українських споживачів, що вимагатиме чергового “оновлення” тарифів з наступними витками інфляції та девальвації.

Ризики девальвації і втрати вартості гривні залишаються надвисокими. Можна стверджувати, що валютна стабілізація сьогодні – це дійсно питання національної безпеки, і здатність влади впоратися з проблемою значною мірою визначатиме довіру до влади загалом.

Директор економічних програм Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН

Повна версія [тексту](#)

У 2014-2015рр. ДЕФОЛТУ В УКРАЇНІ НЕ БУДЕ

Дефолт – це невиконання боргових зобов'язань, і в цьому, і в наступному році Україні потрібно зробити відносно невеликі виплати за зовнішніми боргами – близько \$4,4 млрд. і 5,6 млрд. доларів, відповідно. До того ж, потрохи до країни надходять зовнішні ресурси, так що грошей вистачить і питання дефолту відкладається.

Значно більші побоювання викликає ситуація всередині країни. Непрацююча економіка створює цілу низку внутрішніх проблем: зростання безробіття, зниження фінансування у всіх галузях, бідніше населення. Урядові програми не вказують джерела зростання, за рахунок яких вони збираються реалізувати свої оптимістичні сценарії. Це, означає, що купівельна спроможність українців знизиться, а за цим послідує зниження виробництва – тобто виникає замкнуте коло.

Нам вже пора перестати поспирати на брак ресурсів, на війну і забути про експортоорієнтовану модель продажу чавунних виробів. Треба шукати нові сфери, завдяки яким можливе зростання в економіці, і це – питання до уряду.

Стосовно прогнозів МВФ з приводу того, що нам на два роки буде потрібно близько \$19 млрд., то ці цифри цілком реальні. В умовах падіння економіки зобов'язання держави все одно залишаються, адже потрібно платити хоча би пенсії і стипендії. Оскільки з бюджету ці гроші взяти не вдається, доводиться залізати в борги. На жаль, це звичайна формула: чим гірша ситуація в країні, тим більше їй потрібно грошей.

Директор економічних програм Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН

Повна версія [тексту](#)

ПАДІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ВІЯВИЛОСЯ НЕ ТАКИМ ЗНАЧНИМ, ЯК ОЧІКУВАЛОСЯ

Українська економіка тільки зараз відчула справжню кризу. За даними Держстату, падіння промислового виробництва у липні 2014р. склало 12,1% (до аналогічного місяця минулого року). Зважаючи на те, що у червні цей показник дорівнював лише 5%, можна говорити, що за місяць наслідки економічної кризи поглибилися майже у два з половиною рази.

Фактично зараз бойові дії відобразилися на роботі великих підприємств Донбасу. Якщо до недавнього часу від військових дій страждав малий бізнес, то тепер проблеми почалися у промислових гігантів Донбасу.

Фактор, що може оперативно вплинути на темпи промислового виробництва в Україні – допомога західних країн у відновленні інфраструктури

Донбасу. Великі інфраструктурні проекти завжди дають поштовх економічному зростанню. Вони дають миттєве прискорення показників будівництва, а крім того, відновлена інфраструктура стає стимулом і для зростання промисловості.

Незважаючи на двозначні темпи падіння, нинішня криза значно менша, ніж було у 2009 році. Тоді без військових дій українська промисловість впала майже на чверть. Подібні очікування були і зараз – перед початком АТО. Таки чином, незважаючи на падіння, розвиток ситуації йде далеко не за найгіршим сценарієм.

Директор економічних програм Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН

Повна версія [тексту](#)

У цьому номері інформаційного бюлетеня наведені окремі результати опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 20 по 25 червня 2014 року. Було опитано 2003 респонденти віком від 18 років у всіх регіонах України за винятком Криму. Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3% з імовірністю 0,95.

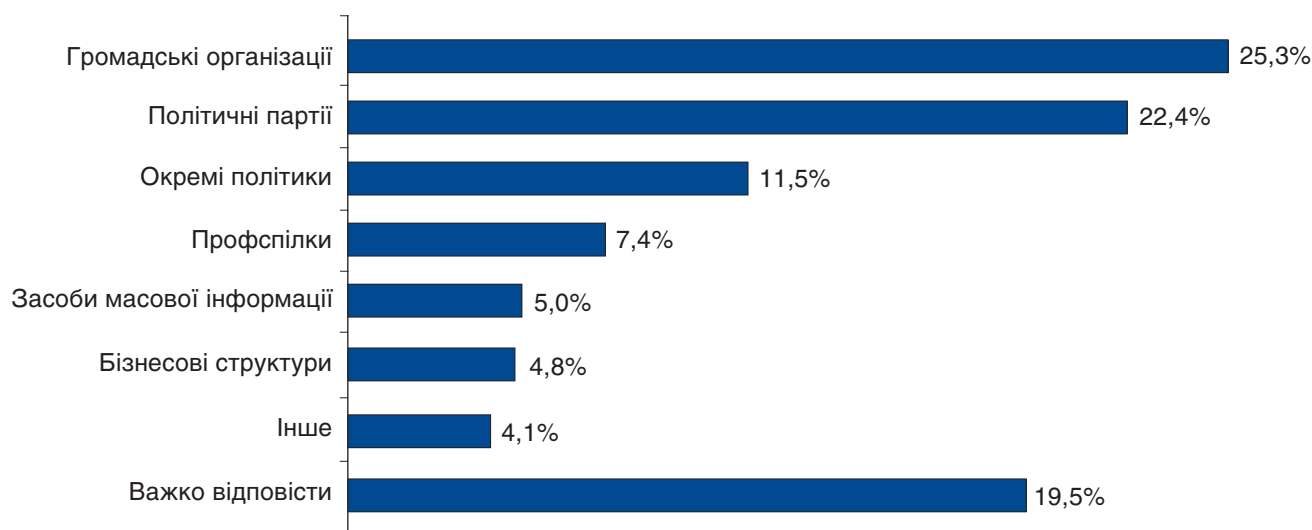
Опитування проведено в рамках постійного проекту Центру Разумкова “Партійна система України:

особливості становлення проблеми функціонування, перспективи розвитку”. Наведені дані дають уявлення про характер сприйняття громадянами політичних партій у порівнянні з іншими суспільними інституціями, ілюструють характер електоральних симпатій виборців та їх ставлення до процесів об’єднання політичних сил.

Більш докладно з результатами соціологічних досліджень, проведених Центром Разумкова, можна ознайомитися на нашому сайті <http://www.razumkov.org.ua>

Хто має представляти Ваші інтереси в суспільних процесах у першу чергу?

% опитаних

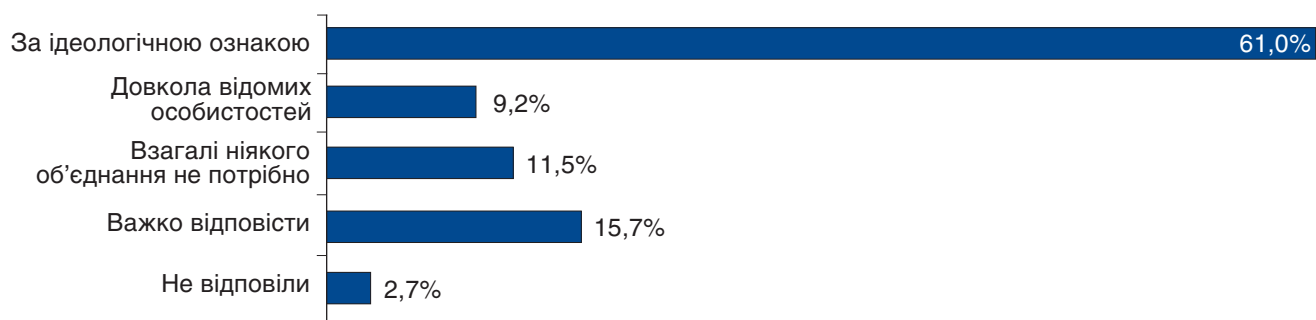
З яким із наведених суджень Ви згодні більшою мірою?

% опитаних

Яким чином повинно відбуватись об'єднання політичних партій – за ідеологічною ознакою чи довкола відомих особистостей?

% опитаних

ЦЕНТР РАЗУМКОВА ВЗЯВ УЧАСТЬ У ПІДГОТОВЦІ УРЯДОВОГО ПЛАНУ ДІЙ “ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ”

3 вересня 2014р. на засіданні Кабінету Міністрів України відбулася презентація Плану дій Уряду “Відновлення України”.

Документ, який презентував Прем'єр-міністр України А. Яценюк, став результатом спільної роботи експертів з неурядових дослідницьких організацій, державних наукових установ та представників Уряду. План дій визначає першочергові кроки, які мають бути здійснені Урядом протягом 2014-2015рр., з метою вирішення найбільш актуальних проблем країни у різних сферах. Від Центру Разумкова в підготовці документа брали участь експерти на чолі зі співдиректором програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки О.Мельником.

“Відбулася значуща подія – Уряд презентував документ, який за своїм змістом відповідає потребам і викликам сьогодення. Він чітко означає найбільш нагальні проблеми, вирішення яких є в компетенції Кабінету Міністрів, і таким чином демонструє своє бачення виходу з тієї ситуації, в якій зараз перебуває Україна”, – наголосив на брифінгу у Кабінеті Міністрів заступник генерального директора з аналітичної роботи Центру Разумкова Юрій Якименко, коментуючи План дій “Відновлення України”.

Якименко відзначив, що важливим моментом є те, що документ готувався спільно представниками Кабінету Міністрів, експертами неурядових організацій, науковцями державних інституцій: Це була реальною спільною роботою працівників Кабінету Міністрів, особисто Прем'єр-міністра, керівників органів виконавчої влади і представників експертної спільноти.

За словами Юрія Якименка – це новий етап у діяльності Кабінету Міністрів, і України, коли Уряд, керівництво держави працює з експертним товариством, що дозволяє отримувати реалістичне і всебічне бачення того, що відбувається, і того, що потрібно робити. Він висловив готовність від імені експертного середовища і надалі надавати свою підтримку Уряду, тим більше у такий складний момент, з таких амбітних планів як створення європейської країни.

З презентацією Плану дій “Відновлення України” можна ознайомитись за посиланням:

http://www.uceps.org/upload/1410271966_file.pdf

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ПЛАН ДІЙ

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ: ПОГЛЯД З КИЄВА

Цей конфлікт назрівав давно і його “гаряча фаза” припала на найвразливіший для України період краху режиму В.Януковича. Перебуваючи в буферній зоні, Україна, що не має ні надійних гарантій свого суверенітету і територіальної цілісності, ні надійних союзників, опинилася наодинці з Росією.

Вочевидь і те, що безрезневий російський “бліцкриг” у Криму, анексія і приєднання півострова до РФ, інспірація сепаратистських виступів на сході країни стали глобальним викликом європейській і світовій системам безпеки, і на цей виклик адекватна відповідь (в усякому разі, поки що) не знайдена. Підлягає переосмисленню не лише філософія двосторонніх стосунків Києва і Москви, але і в цілому система стосунків на осі Захід-Росія. Йдеться не лише і не стільки про можливі демарші і чергові пакети санкцій. Йдеться про нову природу контактів з нинішньою Росією.

Нестримність розвитку подій робить будь-який аналіз попереднім і багато в чому ситуаційним. Проте нинішні реалії дають підстави для деяких висновків і прогнозів, для пошуку шляхів виходу з кризи.

Стаття написана експертами Центру Разумкова Юрієм Якименком і Михайлом Пашковим і опублікована у виданні Французького інституту міжнародних відносин *Politique étrangère*, vol.79, n°2, ete 2014.

Повна версія тексту російською / французькою

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ-2012: ВПЛИВ СУСПІЛЬНИХ ПОДІЛІВ НА ЕЛЕКТОРАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ

У представленій статті аналізується характер та динаміка впливу основних суспільних поділів, існуючих в Україні, на процеси у партійному середовищі, електоральні стратегії провідних політичних сил, зокрема на парламентських виборах 2012 року, а також на перспективи подальшої еволюції партійної системи.

Стаття опублікована у монографії Парламентські вибори 2012 року в Україні, Наукові дослідження. – К.: ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. – 364 с.

Повна версія тексту

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР ЕКОНОМІЧНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА РАЗУМКОВА

Адреса: 01015, Україна, Київ, вул. Лаврська, 16
Телефон: (044) 201-11-98, факс: (044) 201-11-99
Зворотній зв'язок: newsletter@razumkov.org.ua